

Beleidsplan Stichting Schnitgerorgel Zwolle 2024-2026

KvK nummer 05065715
RSIN nummer: 813592513

Grote Markt 18/19
8011 LW Zwolle

Rijksmonumentnummer: 41666
(kerkorgel Grote of St. Michaëlskerk)

schnitgerorgel **zwolle**
academiehuis

Doelstelling

De stichting heeft ten doel het algemeen belang te dienen door het bevorderen van de instandhouding van, de belangstelling voor en een verantwoord gebruik en beheer van het grote orgel in de Grote of Sint Michaëlskerk te Zwolle als muziekinstrument en als monument (artikel 2 lid 1 van de statuten van de stichting).

Stichting Schnitgerorgel Zwolle, met zetel in de gemeente Zwolle, staat voor het bevorderen van de instandhouding van het Schnitgerorgel uit 1721 in de Grote of Sint Michaëlskerk te Zwolle. De stichting wil dit doel bereiken door onder meer:

- bij te dragen aan de instandhouding van het gebouw waar het orgel zich in bevindt;
- het werven van fondsen voor restauratie en onderhoud van het orgel;
- het organiseren van concerten en activiteiten ter promotie van huidige en toekomstige orgels in de Grote of Sint Michaëlskerk in Zwolle;
- en verder alles wat mogelijk en nodig is om het orgel te laten functioneren als ‘levend’ instrument in het gebouw waarin het zich bevindt. Bijdragen in deze beleidsperiode komen ten goede aan de in uitvoering zijnde restauratie en moet leiden tot een tiptop orgel in 2026.

Uniek instrument

Het orgel in de Grote Kerk van Zwolle is een uniek instrument in de wereld. Ontworpen als laatste werk van de Noordduitse orgelbouwer Arp Schnitger, is het instrument gebouwd door zijn zonen Frans Caspar en Johann Georg/Jürgen. Het instrument heeft wereldroem vergaard door zijn omvang en kwaliteit. Het orgel heeft 64 registers, verdeeld over 4 klavieren en vrij pedaal en was het grootste instrument van Nederland toen het werd opgeleverd. Die status heeft het 125 jaar lang gehad. Het instrument geldt nog steeds als voorbeeld van hét hoogtepunt van de Noordnederlandse orgelbouw.

Door de ontstaansgeschiedenis is het instrument uitermate geschikt voor het vertolken van de muziek van die andere grootheid uit de barok, Johann Sebastian Bach, en zijn tijdgenoten. Maar niet alleen dat: wijlen organist en musicus Charles de Wolff heeft aangetoond dat het orgel - na de gedurfde, reconstruerende restauratie door orgelbouwer Dirk Andries Flentrop in de jaren '50 van de vorige eeuw – uitermate geschikt bleek voor het vertolken van ‘moderne’ componisten als Alain en Messiaen en zelfs voor romantici als Reger en Franck. De Schnitgerprijs was in de jaren '60 en '70 in de vorige eeuw een begrip en trok deelnemers van over de hele wereld. De Grote of Sint-Michaëlskerk was in die jaren een vaste waarde in de programmering van het Holland Festival en de beroemdste organisten kwamen vanuit de hele wereld naar Zwolle om te concineren.

Missie, visie en strategie

De stichting Schnitgerorgel Zwolle zet zich in voor het behoud en de restauratie van het wereldberoemde 4-klaviers orgel in de Grote Kerk/Academievuus van Zwolle.

De stichting wil dit orgel en rijksmonument bewaren voor het nageslacht door het verhaal van dit orgel te vertellen, het op verschillende manieren te laten zien en horen in de muzieksceue van Zwolle, en het als een sieraad voor de stad Zwolle te presenteren.

Vakmanschap uit 1721 van de familie Schnitger is 300 jaar na dato nog dagelijks te bewonderen. Het erfgoed van de “Stradivarius” onder de orgelbouwers verdient het om bewaard te blijven, vooral als het om zo’n bijzonder exemplaar gaat. Niet voor niets heeft het instrument de status van rijksmonument.

Uit onderzoek is gebleken dat restauratie van het orgel hard nodig is, waarbij alle pijpen en het houtwerk zowel aan de binnen- als buitenkant moeten worden aangepakt. Een ingrijpende restauratie is nodig om dit unieke instrument als actief cultuur- en erfgoed te bewaren voor Zwolle en de wereld, en om het geschikt te maken voor nieuwe muziekactiviteiten in de Grote Kerk/Academievuus.

In 2026 bestaat het orgel 305 jaar. In deze beleidsperiode 2024-2026 ligt de focus – opnieuw - op het werven van fondsen voor de grootschalige restauratie die in uitvoering is om het orgel weer in goede staat te brengen en te laten functioneren. De stichting werft hiertoe donateurs, schrijft fondsen aan en ontwikkelt activiteiten om geld te werven voor de restauratie.

De opgave is groot: ruim € 2,1 miljoen is nodig voor de restauratie. Maar het orgel is het waard, want dankzij nog aanwezig – origineel - materiaal van de familie Schnitger kunnen de pijpen volledig gereconstrueerd worden. Hierdoor ontstaat een klankbeeld dat gaat afwijken van de huidige klank, maar onvermoede nieuwe mogelijkheden gaat bieden aan de bespelers van het instrument. Mede dankzij historisch onderzoek door adviseur Cees van der Poel is een goed beeld verkregen van de herstel- en restauratiewerkzaamheden die sinds 1721 aan het orgel hebben plaatsgevonden. Ook heeft kleuronderzoek aangetoond dat het orgel er oorspronkelijk heel anders heeft uitgezien.

In de beleidsperiode 2020-2023 is de eerste fase van het restauratieproject uitgevoerd. Gekozen is voor het aanpakken van het orgelfront met frontpijpwerk waarbij beelden en kas zijn hersteld waar dat nodig was en het orgel is geschilderd in de oorspronkelijke kleurstelling van het orgel zoals het in 1721 moet zijn geweest. Op 19 januari 2023 kon met trots het resultaat gepresenteerd worden aan het publiek:

Het gerestaureerde orgelfront per 19 januari 2022. Foto: Dick Sanderman.

Fondsenwerving

De jaren 2020-2023 zijn in termen van fondsenwerving voor de restauratie tamelijk succesvol verlopen. De eigen acties van de stichting hebben ruim € 167.000,- opgebracht. Naast het succesvol aanvragen van een cruciale bijdrage van het ministerie OCW van ruim € 573.000,- zijn diverse fondsen succesvol aangeschreven wat heeft geleid tot een bijdrage van € 85.000,-. Met de al eerder beschikbaar gestelde € 699.000,- door de Provincie Overijssel kon dankzij een garantstelling van een particuliere weldoener het besluit worden genomen om de restauratie te starten. Op 26 april 2022 is daadwerkelijk gestart met de restauratie, wetende dat er nog een financieringsopgave van bijna € 667.000 ligt.

Het werven van de nog missende middelen is de centrale opgave voor deze beleidsperiode.

Aanvullend op donaties en giften worden de in de vorige periode gestarte acties voortgezet om extra middelen te kunnen genereren ten behoeve van de restauratie van het orgel:

- We gaan door met het aanschrijven van nog niet benaderde fondsen voor een bijdrage. Een fondsenwervingsplan wordt hiervoor opgesteld.
- We gaan ook door met het kunnen adopteren van orgelpijpen uit het te restaureren orgel. Hiervoor is een speciale website met betaalmodule ontwikkeld. Pijpen zijn te adopteren via de website www.schnitgerorgelzwolle.nl/adopteer, of kunnen worden besproken via speciale (zakelijke) arrangementen.
- We zetten het traject gericht op educatie door, waarbij met behulp van een demonstratie-orgel aan basisschoolleerlingen wordt uitgelegd hoe een orgel werkt. De ambitie is om elke basisschoolleerling in contact te laten komen met het orgel als muziekinstrument. Het Doe-orgel zetten we ook in bij grotere publieksevenementen zoals Monumentendagen of openstellingen van de Grote Kerk.
- Tijdens de restauratie in de kerk worden live-beelden getoond van wat er zoal gebeurt in de ruimte en in het orgel. De restauratie zelf zal in fasen worden gefilmd, zodat daar een beelddocument van kan worden gemaakt. Delen worden gebruikt voor het informeren van doelgroepen, gericht op het werven van fondsen.
- In Academiehuis Grote Kerk wordt continu een hoogwaardige presentatie van de orgels in de Grote Kerk aan bezoekers getoond. Daarbij staat een betaalzuil met de mogelijkheid om ter plekke een klein bedrag te doneren ten behoeve van het orgel. Academiehuis ontvangt circa 140.000 bezoekers op jaarbasis.
- Verder is een speciaal arrangement afgesproken met wijnverkoper Schuttelaar in Zwolle, waarbij voor elke verkochte fles wijn € 2,- op de rekening van de stichting overgemaakt wordt voor het orgel. Naast verkoop in de kerk vindt ook verkoop via netwerken en online plaats.
- Een CD-verkoopactie van restanten van opnames van het 'oude' orgel.
- Bij concerten en muzikale activiteiten in De Grote Kerk/Academiehuis wordt een folder uitgedeeld met informatie over het orgel, de restauratie en een oproep om te doneren.
- We gaan door met het organiseren van (markt)concerten op het tijdelijk geplaatste Flentrop-orgel.

Orgel in de stad Zwolle

Naast het werven van geld maken we ons sterk voor een stadsbrede aanpak van het programmeren van orgelconcerten in Zwolle. Hiervoor is van belang dat een heldere visie over positie, profilering en gebruik van het Schnitgerorgel wordt ontwikkeld. De stichting Schnitgerorgel wil een visie ontwikkelen op de profilering van het Schnitgerorgel in concertseries op de lange termijn. Dit biedt houvast voor de concertprogrammering, niet alleen in de Grote Kerk maar ook in samenhang met andere activiteiten en initiatieven in de stad en op andere plekken in het land.

Voor de uitwerking denken we aan:

- Het Schnitgerorgel als solo-concertinstrument met bijvoorbeeld:

- Een serie voor (jonge) organisten uit de regio
- Een serie met nationaal en internationaal vermaarde (top-)organisten, bij voorkeur in combinatie-programmering met andere toporgels en -muzikanten in Nederland
- Het Schnitgerorgel als begeleidingsinstrument voor concerten:
 - Met professionele ensembles als koren, orkesten, solisten, artiesten, klassiek en pop
 - Met amateurensembles als schoolorkesten en -koren, oratoriumgezelschappen, kamerkoren, orkesten etc
- Het Schnitgerorgel als begeleidingsinstrument in oecumenische religieuze vieringen.
- Het Schnitgerorgel als presentatie-instrument voor bijzondere bijeenkomsten, gelegenheden, recepties, herdenkingen etc van Academiehuis, gemeente of provincie.
- Het Schnitgerorgel als experimenteerinstrument voor het ontwikkelen van nieuwe vormen van muziek met ongedachte cross-overs en disciplines
- Het Schnitgerorgel als kennismakingsinstrument voor scholieren en amateur-organisten om het orgel (tegen betaling) eens te bespelen.
- Het Schnitgerorgel als studie-instrument voor conservatoriumstudenten met bijvoorbeeld masterclasses door gerenommeerde musici.

Een afgestemde programmering en helder profiel kan extra publiek aantrekken en biedt duidelijkheid aan de bezoeker.

We verkennen ook de mogelijkheden om te komen tot de aanstelling van een stadsorganist door de gemeente Zwolle. Een vlaggendrager en ambassadeur van het orgel is en blijft nodig.

De gemeente Zwolle bezint zich op een stadsbrede aanpak van het culturele klassieke muziekaanbod (BlueYard-rapport). In de afgelopen decennia is veel muziekinfrastructuur en kennismaking met (klassieke) muziek als onderdeel van het leven verloren gegaan. Als stichting denken we graag mee in de positie van het Schnitgerorgel in het muzikale aanbod van de stad. We denken mee over kwaliteit en bereik, waarbij op voorhand wordt opgemerkt dat grote aantallen publiek bij solo-orgelconcerten alleen zijn te verwachten bij een vast aanbod van hoge internationale kwaliteit. Weinig Nederlandse organisten zijn in staat volle kerken te trekken.

Mochten de plannen om tot een stadsprogrammeur in Zwolle te komen werkelijkheid worden, dan draagt de stichting graag bij op het gebied van orgelprogrammering en cross-overs met orgel.

Activiteiten in Academiehuis Grote Kerk kunnen botsen met de ruimte: grote objecten in de ruimte of aanpassingen aan materiaal, raampartijen of muurbekleding hebben effect op de akoestiek en kunnen de geluidsuitstraling van het orgel – en daarmee de beleving van de bezoeker van een concert – merkbaar beïnvloeden en van invloed zijn op de programmering. Het is van belang dat hierover op tijd overleg plaatsvindt tussen de partijen omdat concerten (en repetitiemomenten!) – zeker bij internationaal vermaarde spelers - lang van tevoren vastgelegd moeten worden.

Onze activiteiten maken we bekend via website(s), enkele sociale media kanalen en onze eigen nieuwsbrief. Op gezette tijden plannen we gesprekken met de lokale en regionale pers, op momenten dat er belangrijk nieuws over de restauratie is te melden.

Na de restauratie

Na restauratie wordt het orgel geen museumstuk. Het orgel blijft een actieve functie vervullen in vieringen in de Grote Kerk, als concertinstrument in de concertprogrammering en bij verschillende gelegenheden en festiviteiten in en ten behoeve van de stad Zwolle. Daarbij wordt de weg van cross-overs met andere kunstvormen niet uit de weg gegaan en zoeken we de samenwerking met (inter-) nationale concertseries en gezamenlijke programmering met spelers zoals Het Orgelpark in Amsterdam.

Zwolle heeft goede kansen om zich op orgelgebied te profileren als neo-klassiek speerpunt. Naast aanbod van orgelliteratuur voor barokorgels is een hedendaagse interpretatie van muziek voor orgel mogelijk die alle mogelijkheden van een orgel laat horen en een nieuw publiek kan bereiken. De uitdaging ligt er vooral in om beide werelden met elkaar te verenigen.

Het eenmaal gerestaureerde orgel mag ons inziens niet ontbreken in de programmering van een festival als het Festival Oude Muziek. Maar ook kan het orgel een belangrijke, zometer centrale, rol spelen in festivals in de stad Zwolle, zoals Zwolle Baroque of Common Grounds, maar ook als 'openingsact' voor ontvangsten en Bevrijdingsfestival.

Uitgangspunt voor de inzet van het orgel wordt muziek aanbieden op een hoog kwalitatief niveau, zowel voor heel gespecificeerde doelgroepen als voor een breed publiek.

De wens bestaat om na de restauratie de Schnitgerprijs weer in ere te herstellen, waarmee (jonge) componisten over de hele wereld weer een platform krijgen voor het componeren van nieuwe muziek op een fantastisch instrument in een prachtige omgeving. Naast composities is het Schnitgerorgel over de hele wereld bij muzikliefhebbers en organisten bekend als topinstrument uit de barok, waar ook hedendaags repertoire prima op vertolkt kan worden. Orgelstudenten uit de hele wereld krijgen de mogelijkheid het orgel te leren kennen en te promoten in hun eigen land van herkomst.

Termijn van dit beleidsplan

Dit beleidsplan bestrijkt een periode van 3 jaar: 2024 – 2026. In het jaar 2024 vinden nog onderzoeken plaats in afwachting op de beschikbaarheid van de orgelbouwer. In 2024 wordt toegewerkt naar een klinkend Rugwerk per eind van het jaar. En de laatste fase beslaat heel het jaar 2025 waarin het orgel volledig wordt opgebouwd en ge(her)intoneerd. In deze periode dienen de middelen verworven te zijn om tot uitvoering van de gewenste restauratie te kunnen komen. De daadwerkelijke realisatie van fase 2 en 3 van de restauratie beslaat de periode van 2024 tot eind 2025.

Stichtinggegevens en Bestuur

Handelsregisternummer: 05065715RSIN: 813592513

Postadres: Tjarriet 14, 8032 LM Zwolle

E-mail: info@schnitgerorgelzwolle.nl

Bestuursleden:

W.A. (Wilbert) Potjes, voorzitter

G. (Gerrit) Bril MPM, secretaris,

G. (Gert-jan) Raidt, penningmeester

M. (Martin) van Heerde, musicus, algemeen lid

mr. dr. E.R. (Robert) Helder, algemeen lid, gemandateerd vertegenwoordiger van het bestuur van stichting Academiehuis Grote Kerk Zwolle

Bestuursleden zijn onbezoldigd en krijgen uitsluitend vergoeding voor werkelijk - aantoonbaar - gemaakte kosten ten behoeve van de stichting.

Voor de bestuursleden is een rooster van aftreden opgesteld. Bestuursleden kunnen worden herbenoemd in hun functie.

De stichting heeft geen werknemers in dienst.

Financiën

De stichting kan bouwen op een vaste groep van circa 60 donateurs. Als gevolg van de leeftijdsopbouw van deze groep, moet worden geconstateerd dat de aantallen donateurs een langzaam dalende lijn laat zien. Desondanks is de stichting er in geslaagd om in de afgelopen 10 jaar verschillende projecten uitgevoerd te krijgen, zoals het aanpassen van de klaviatuur, de reconstructie van de unieke, originele balgenkamer met 12 balgen voor de windvoorziening, het laten uitvoeren van een historisch onderzoek en een kleuronderzoek ten behoeve van een restauratie. In totaal is hier circa € 150.000,- mee gemoeid geweest.

De begroting van de stichting varieerde in deze periode van een jaarmvang van circa € 3.000,- tot € 20.000,-. In de wervingsjaren 2020-2023 is de kaspositie van de stichting toegenomen tot € 111.000,-.

Het vermogen van de stichting bestaat uitsluitend uit donaties, giften en subsidies. De stichting werkt niet met leningen en investeert niet via beleggingen. Eventueel opgebouwde reserves in deze beleidsperiode worden uitsluitend ingezet ten behoeve van het doel van de stichting.

Vastgesteld op 24 januari 2024